

Йордан Йовков
Русалска ноц

Колата спря. От високия хълм пред тях изведнъж се откри голямата Севендишка гора. Обвита в синкав здрач, с неясни очертания, които лъкатушно трептяха в нажежения въздух, тя приличаше на далечен мираж в зеленото море на нивите. Болният с мъка се понадигна сред постелките и възглавниците си и жадно впи очи към нея. Загледаха се натам и старите – баща му и майка му. Но те скоро отнеха погледа си от гората и със затаен трепет се възряха в очите на болния: в тия кротки, хубави очи, затъмнени от страдание и скръб, те чакаха да блесне, като отразена вечерна звезда, макар слаба, плаха надежда. Мълчаха и тримата. Мълчеше и широкото, безкрайно поле около тях, лениво изтегнато под палещите, обилни лъчи на слънцето. Конете пръхтяха под рояк мухи и лакомо посягаха към зелените класове от двете страни на пътя.

Видул гледаше гората. Та ето най-после тая чудна, далечна гора. Те бяха вървели почти цял ден. Рядко той е виждал нещо подобно в широките, равни полета. Случваше му се при някое далечно пътуване само да мине през гора. Случваше се това в някоя топла лятна вечер и той виждаше гората потънала в черни, гъсти сенки, тъмните ѝ върхове се поклащаха като ръце и бели, сребърни мъгли, като разгънати платна, плуваха над тъмните поляни. Или това се случваше в навъсен зимен ден. Гората мълчеше, проредяла и глуха. От измръзналите дървета, сковани в скреж, долиташе болезнен, металически шум, чернееха се в тях празни, напуснати гнезда. Това се случваше рядко, но всякога тия странни невиджани картини изпълваха душата му с учудване и страх. И неведнъж, когато в тихите вечери на родните полета той виждаше тъмен облак, недвижно задрямал на хоризонта, той мислеше за видените далечни гори техният образ въставаше чрез него като смътен, примамлив мираж. Но тая гора, която гледаше сега, тъмна и загадъчна, криеше нещо по-странно и могъщо. За нея толкова много му говориха. И всичко това приличаше на стара, хубава приказка. Само в тая гора расте самодивското цвете – росенът – ситно, алено цвете. И може би то е толкова много там, че зелените поляни изглеждат като облени с потоци кръв. Днес е последният ден на Русалската неделя. От всички села ще надодат в тая гора болни. Хора с неизлечими рани по тялото си, с измъчени, страдащи души. Те всички ще преспят там. Ще легнат по отделно, пръснати из червените поляни на росена, и всеки ще простре до себе си бяла, чиста кърпица. В тъмната, безлунна нощ русалките ще дойдат да берат росена. Болните нищо не ще видят, но всички трепетно ще чакат, защото в техните кърпи очакващи покорно, като протегнатите ръце на божеци, малките русалки ще хвърлят билките, които могат да излекуват и най-неизлечимата болест.

Но в чия кърпа? Кой ще бъде той?...

Старата се поизправи и разгледа полето. Тук-таме се виждаха кола, които отиваха по посока към гората. По бавния им вървеж личеше, че носеха болни. Не, само те не отиват. Много са, които чакат и вярват да намерят лек в тая гора. От дълги години още...

– Добре, добре, че додохме – обади се тя. – Дано пък. Казваше ми хаджи Андрея: всеки се изцериава там, но само да вярва, да е с чисто сърце...

– Чисто сърце... Пък каквото е писано на всеки – възрази дядо Стефан.

– Не казвай така. А дядо Киро от Бистрица? Колко сакати изцери на аязмото си. И сега патериците висят на крушата. Всеки оздравял и закачил патерицата си на нея.

Дядо Стефан се засмя, обърна се и подкара конете. Оглупяла е старата и приказва смешни работи. Но той не иска да ѝ посреща, не иска свада поне сега. Мълчеше и Видул. Облегнат пак на възглавниците, той разсеяно гледаше полето. От всички страни бавно пълзяха кола. Самотни птици бързо прелитаха и се губеха към гората. Като че всичко бързаше за там. Бели облаци, като дълъг ред белокрили лодки, бавно плуваха ниско над хоризонта – и те по същата посока. Видул се загледа в тях. Често, когато стадото, налягало, почиваше, той, легнал на гърба си в тревата, обичаше да гледа тия хубави бели облаци, заплували тихо, като върволица лебеди в млечната бяла нощ. И той вярваше, че на тях непременно има някой, който гледа отвисоко земята. И тия бели облаци, може би, ще преношуват над гората. И техните върхове не сияят ли от белите крила на хиляди малки ангели. И те идат да гледат. Подпрели на ръце скръбните си, хубави лица, те ще гледат злочестите хора, измъчвани от най-страшни болести – с изуродувани тела, с разкъсани души. Ще гледат и тихо ще плачат, а сълзите им, като малки бисери, ще пълнят чашките на хилядите цветя. Тогава русалките ще додат. Но кой, кой ще бъде той? В коя кърпа те ще оставят лековитите билки? Само да вярва, с чисто сърце да е. Но той вярва, напълно вярва. Той всичко ще вярва, само да бъде здрав...

Някога той не искаше това. Предпочиташе да умре, да се спаси за всякога от безкрайната, мъчителна болест. И в дългите зимни нощи, викайки от болка, измъчван от непрестанния плач на майка си, той желалше смъртта, викаше я, молеше я. Сподавяше с мъка воплите си и се ослушваше, сякаш в бесния рев на виелиците искаше да долови зловещите ѝ, ледени стъпки. Но смъртта не дойде, а сега то ѝ не иска да умре, иска

да е здрав, да живее. Да живее – о, колко е хубаво! Преди няколко дни той най-силно почувства това: когато я видя за първи път, откакто беше легнал. В село имаше сбор, заведоха го да погледа. Слънцето залязваше вече. Хороото се развали, навсякъде гърмяха кола с лудо препускащи коне. Сборяните си отиваха вече. Поляната, доскоро пълна с толкова хора, изведнъж опустя, като че внезапна паника беше разгонила всички. И той се видя сам почти, изоставен, забравен, непогледнат от никого. О, да беше и той здрав, да можеше да ходи! Към него бавно пристъпваше само майка му. Сърцето му се сви: тъй тъжна и убита ще иде някога и на гроба му. Внезапно той чу зад себе си бързи, леки стъпки и звън от нанизы. Обърна се: Евда! Той не беше я виждал, откато легна болен. А тя стоеше пред него все така хубава и мила. Косата ѝ блещеше, сред бялото ѝ лице меко се синееха очите ѝ, сякаш сини цветни листенца, отронени в мляко. Тя се усмихваше и слънцето ослепително грееше по едрите ѝ нанизы.

– Ей го де бил... Видуле, че ти не си ли още оздравял?

– Не, все така.

– Не!

Тя го гледаше кротко и тъжно и сините ѝ очи го обливаха с меко, нежно сияние, като лъчите на залязващото слънце.

– А аз доход за тебе само. Тебе да видя. Слушай, аз не искам така. По-скоро да оздравяваш, по-скоро, чу ли?

Тя се обърна, бавно откъсна погледа си от него, затича се и настигна дружките си. После се спря и се заприказва с майка му. Той всичко научи после. О, да беше здрав, да можеше да ходи!...

.....

Слънцето беше вече залязло, когато те стигнаха до гората. Там завариха голям, шумен лагер. Около разпрегнатите кола пасяха безброй коне. Хора се трупаха на купчини, викаха се едни други отдалеч. Гората се изправяше съвсем близо. Зеленият свод на върховете ѝ гореше в розовия блясък на последните слънчеви лъчи, а ниско под тях, в сгъстения вече полумрак, като тъмни колони се редяха и губеха надалече прави, черни стволове. Прелитаха гургулици, криеха се в гъсталака и гугукаха, сякаш от пламналите върхове се ронеха капки нежен, ситен смях.

Дядо Стефан спря колата и пусна конете. Видул не слезе. Старата заснема едно-друго, после затърси дърва да стъкне огън. Видул се загледа в пъстрия, шумен рояк хора. Колко много болни трябва да има между тях. Ето наблизко стоят две стари жени и загрижено и ниска си приказваха. А до тях, подпряно на слабите си ръце, седеше на тревата малко,

слабо момиченце в бяла рокличка. Лицето му е прозрачно и бледо, очите големи и тъжни, то е тъй безпомощно, сякаш малка птичка с пречупени крила. Преминава едър, висок мъж. Малко момче е склонило глава на гърдите му, а нозете му, слаби, меки, сякаш без кости, люлееха се, като дрипите на дреха. И то е свикнало с тая болка, гледа покорно и кротко. По-далеч, под едно дърво, някакъв мъж, уловил гърдите си с ръце, задавя се в силна мъчителна кашлица. Млада жена с едната си ръка му подава нещо, а с другата люлее люлка, вързана между дърветата. Изведнъж на другия край на тоя чуден лагер се дигна силна врява. Чуваха се неразбрано смесени викове. От всички страни се стичаха любопитни. След малко всичко утихна. Онези, които бяха отишли да видят какво има, бавно се връщаха. Но ето в настаналата тишина се издигна високо покъртителен плач. Плачеше жена и тъй безутешно и горко, че тежка скръб, като острието на нож, пронизваше сърцата на всички. Покрай Видула се връщаше същият едър, висок мъж, който носеше малкото, сакато момче. Какво се е случило? Не е ли умрял някой? Не, една луда мома. Побъркала се отскоро. А такава млада и хубава, като капка. Стои мълчалива и кротка, никому нищо не казва, смее се, приказва. А изведнъж... Откато са запалили огньовете, мъчи се да грабне огън. Гората искала да пали. Едрият, висок мъж отмина. Видул легна в колата и загледа небето. Боже, колко мъки, колко тегло в тоя свят...

Стъмни се и лагерът изведнъж се оживи пак. Завеждаха вече болните в гората, всеки на избраното му място. Облегнат на бащиното си рамо, крепен и от майка си, Видул бавно пристъпяше из гората. Старата поизлезе напред, разкри сплетените вейки, които заграждаха тясната пътека. Излязоха на малка, зелена полянка.

– Ето тук, завет е. И росен много...

Дядо Стефан дигна очи: отвред полянката беше заградена с гъсти храсти, изправени като тъмна стена, а над тях се издигаха високи, стари дървета с преплетени като мрежа, извити, железни клоне. Малката патка стоеше като гнездо сред гората.

– Хубаво е.

Леглото беше приготвено, завиха го добре, оставиха му и стомна вода.

– А кърпата?

Да, кърпата. Без малко да забравят. Видул я подаде на майка си. Той не беше забравил. Той мислеше за тая кърпа, пазеше я – същата кърпа, която Евда му беше дала някога.

Наблизо се зачуха стъпки и говор. Идеха някои. Напред, леко и

чевръсто, облечена в бяло, леко пристъпяше млада жена и на тъмния фон на гората се рисуваше чудно стройна и тънка снага. Ето тя наближи и се спря. Те още се мъчеха да я познаят.

– Добър вечер!

– А, Евда, че как така. – Старата се приближи и се взря в лицето ѝ, за да види по-добре.

– Евда. Че как така. И ти болна ли си?

Видул гледаше учудено и изненадан. Нима и тя е болна. Но Евда го гледаше весела и засмяна, в косите ѝ се тъмнееше китка – едър стрък здравец. Дойдоха и жените, майката на Евда и други. Довели Евда. Не е болна, но искала да доде. И не е за лошо, за здраве е, пък и по-близо им е. Старите жени забъбраха увлечено. Евда се приближи до Видула. За минута тя спря очи на кърпата. Дали я позна?

– Аз доход за тебе само. Слушай, аз не искам така, Видуле, по-скоро да оздравяваш, по-скоро, чу ли?

Тя се отдръпна и леко, като сърна, мина през полянката и се изгуби зад тъмните, наклонени вейки. Видул гледаше след нея и, унесен, още виждаше в мрака бялата ѝ, стройна фигура, гледаха го още хубавите ѝ сини очи.

Жените се разделиха. Старите дохода пак при Видула. Те вече ще си ходят. А той да не се бои – гората е пълна с хора. Да заспи, да не гледа. Това не е добро през тая нощ. Те се разделиха и заслизаха надолу към лагера. Видул остана сам.

Нощта настъпи тиха и топла. Замлъкнаха и сетните гласове в лагера. Някъде изцвилваше кон. По върховете на гората пролетяваше слаб вятър, листата про шумяваха тихо, като сподавена, глуха въздишка. Щурците, скрити в мрака, подсвирваха късо, с малки паузи, сякаш чакаха да им се отзове нещо. Видул лежеше загледан в преплетените тъмни клоне, между които тук-там блещяха звезди. Евда е наблизко някъде. И тук е дошла. И тя му каза същите думи, както на събора. Той видя как тя се усмихваше, когато съгледа кърпата. Не я ли позна? Не се ле смееше, че той е толкова наивен да вярва, че тя го обича още. Но ако наистина тя го обича и чака! О, само да оздравее. Една нощ само, утре – о, утре ще бъде чудесен ден. Гората ще екне от песни. Гургулиците ще се затичат като луди от дърво на дърво, подобно на жени, дочули голяма новина. Като стрели ще се издигат в небето пияни от радост чучулиги. Ще стане чудо. Слънцето ще грее по-светло и по-засмяно от всякога и по росната трева ще личат стъпките на малките русалки. Росенът е обран до последния стрък. И той е здрав. Закачени на едно дърво, люлеят се безброй

патерици. Той сам слиза при тях. Дядо Стефан търка сънливи очи и, все така ленив и тежък, не вярва на очите си. Ето и Евда.

– Аз нали казах, ето че оздравя...

Видул въздъхна и се обърна. Не, това никога не ще стане. Как може да мисли подобни работи. Той ще си остане болен и немощен до самата си смърт. И тя ще го забрави и никога, може би, не ще я види вече. Тежка скръб като скала падна на душата му. Сънят бягаше от него. Той се обръщаше ту на едната, ту на другата си страна, стенеше тихо, сякаш измъчван от силна треска. Нощта беше превалила вече, когато той, уморен и отслабнал, най-после заспа.

Той виждаше сега широко, безкрайно поле. От далечните, светнали хоризонти идат русалките. Като лека сребърна могила се белеят техните редове. Заловени за ръце, в бели дрехи, с развени златни коси те идат и пеят. И песента им е тъй тиха, тъй задушевно нежна, като върховния химн на херувими. Всичко е онемяло и чака. Класовете и цветята се обръщат към тях и тихо се навеждат; птичките се събуждат и доверчиво гледат с кротките си очи. Цялото поле тръпне в радостта на млада майка: от живата вода на малките русалки в тая нощ то добива своя плод. Те вече са наблизко, достигат до голямата, тъмна гора. Дрехите им посилно се белеят сред тъмните дървета. Песните замлъкват. Тъжни и мълчеливи те тичат, като малки грижливи мравки, и търсят болните. Те вземат на ръце малкото бледно момиче и тихо нещо му приказват, нежно гладят косите на лудата мома. Коленичили пред заспалите болни, те гледат измъчените, покрити с рани тела, вслушват се в жалбите на скръбните души и, когато в болка издигат бистрите си очи към небето, звездите се оглеждат в сълзите им.

А ето и Евда. Колко здравец, здравец в коси те й, здравец, голяма китка, в ръце. Тя бързо минава край него, усмихва се, но отминава. Защо не спря, защо не спря. Той тича след нея, вижда я и отново я загубва в тесните пусти улици на селото. А той тъй иска да я стигне, да я спре, да заговори с нея. Тиха нощ. Едни цъфналите дървета се белеят в мекия блясък на месеца. Всичко друго е обгърнато в тъмни черни сенки. В сянка е той и чака. Но тя ще дойде, ще дойде, както друга вечер. Ето хлопа се вратата, тя иде. Ръкавите й се белеят, нанизите тихо звънтят. Тя разкрива отрупаните с цвят вейки и върху нея, като ситен сняг, посипват се бели цветни листа. Ето я – о, Евда, Евда! Тя е при него, от очите й пада мекото сияние на месеца, от цялото й тяло вее ароматът на цъфналите овошки. Той простира разтреперани ръце, лудо я прегръща и пива уста в подадените алени устни...

Видул изведнъж се събужда. Боже, какъв сън. Той открива очи и погледът му учудено се сепва: наблизно в полумрака, обърната към него, готова да се скрие зад вейките, стоеше Евда. Тя се усмихваше, загледана странно и виновно към него. Изведнъж тя пусна вейките и се изгуби. Между черните, залюлени клоне се показва и затрептя едра, сребърна звезда...

Видул гледаше като гръмнат. Той помнеше чудния сън. Ясно до болка чувстваше на устните си страдния огън на скорошна целувка. А вейките още се люлееха и като голямо, светло око гледаше през тях голямата звезда... Погледът му падна на кърпата: върху нея лежаха куп билки и между тях – стрък здравец. Едър стрък здравец...

Те се връщаха сега към село. Зад тях, като далечен мираж в зеленото море на нивите, губеше се голямата, тъмна гора. Старата държеше в ръце, грижливо загърнати, билките, намерени в кърпата на болния. Видул не беше видял Евда. Но той мислеше само за нея, мислеше за голямата тайна тая чудна нощ.

Прогърмя кола и бързо отмина. Тя, Евда, се обърна, весела и палава, махна с ръка и нещо продума. Не я разбраха. Колата отлетя.

Видул гледаше след Евда. Едрият стрък здравец липсваше в косите ѝ. За минута очите му бяха срещнали погледа ѝ – странныя, загадъчен поглед на тая нощ. Той ясно вижда пак: Евда, загледана в него, си отива, черните вейки се люлеят след нея и през тях, като голямо, светло око, поглежда сребърна звезда... И той, без да усети, продума високо, извика дори:

– Не, не беше сън...

– Какво? – попита майка му.

– Нищо. Ах, как ми е леко, как ми е добре днес...

Очите му горяха. Като прояснено небе, поглеждаше в тях душата му, радостна и щастлива.

Старите трепнаха при тая внезапна промяна. И бедната измъчена майка прибра по-здраво в слабите си ръце скъпите билки и мълчеливо се взря в мъглявите, безкрайни ширини на полето. Дълбока, облекчителна въздишка се изтръгна от гърдите ѝ и очите ѝ премежиха сълзи...

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Даниела Добрева

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том шести; „Български писател“,
С. 1978. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7980>]